

Företagare och a-kassa

I en nyligen publicerad rapport "Företagarna och trygghetssystemen" visade Swedbank och sparbankerna att sex av tio företagare inte litar på att de får det ekonomiska stöd de behöver vid arbetslöshet. Anställdas förtroende för detta är betydligt högre. I denna rapport analyserar vi vad som ligger bakom det låga förtroendet bland företagare och vad företagarna själva kan göra för att förbättra sin trygghet vid en eventuell arbetslöshet. Företagande är alltid förknippat med en viss risk. Men för att människor ska våga ta steget till företagande får inte konsekvenserna om något händer inte bli alltför stora. Analysen bygger på svar från cirka 1 000 företagare i en ny undersökning som genomförts av Sifo Kantar samt statistik från Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen (IAF).

Företagarna i a-kassan

Regelverket för arbetslöshetsförsäkringen skiljer sig mellan anställda och företagare. Det finns flera orsaker till det. Den viktigaste är att det är betydligt enklare att definiera när en anställd blir arbetslös. En företagare utan uppdrag räknas inte per automatik som arbetslös i arbetslöshetsförsäkringen. Anledningen är att det finns en risk för överutnyttjande av försäkringen. Eftersom företagaren själv väljer när hen arbetar skulle hen kunna ta ledigt under ett antal veckor och anmäla sig som arbetslös. En annan risk är att vissa företagare skulle kunna styra sina inkomster genom att enbart fakturera vissa månader och istället anmäla sig som arbetslösa under andra perioder.

Givet riskerna för överutnyttjande är därför kraven hårda på företagare för att ta del av arbetslöshetsförsäkringen. Antingen måste företaget avvecklas helt eller vara vilande. För att företaget ska räknas som vilande får man inte vidta några åtgärder i verksamheten och till exempel måste webbsidor stängas.

Till skillnad från anställda kan företagare inte heller vara deltidsarbetslösa och kombinera inkomster från arbetslöshetsförsäkringen med inkomster från företagandet. Bakgrunden är att det annars finns risk för både ett överutnyttjande av försäkringen och för snedvriden konkurrens.

Ett annat problem som företagare har med arbetslöshetsförsäkringen är att många av dem drar ned på sin egen lön i takt med att lönsamheten i företaget försämras. Det kan till exempel vara företagare som under en lång följd av år tagit ut en lön på cirka 40 000 kronor i månaden men sedan sänkt sin lön under åren före arbetslöshet och därför får en fastställd lön långt under vad hen tagit ut under den stora delen av sitt företagande. Företagare har därför getts vissa möjligheter att få sin fastställda inkomst beräknad på fler år. Huvudregeln är att inkomsten fastställs genom det senaste beslutet om slutlig skatt. Men företagarna kan också den genomsnittliga inkomsten från de två inkomståren som föregick det senaste beslutet om slutlig skatt. För företagare som startat sin verksamhet högst 24 månader innan de blir arbetslösa går det att använda sin tidigare inkomst som anställd.¹ Sammantaget har ändå företagare betydligt sämre möjligheter att använda arbetslöshetsförsäkringen än anställda.

¹ Mer om regelverket för företagare kan läsas här. <http://www.akassan.com/arbetslos/ersattning-per-dag>

I SOU 2008:89 redovisades att företagare endast fick tillbaka 15 procent av deras inbetalda arbetsmarknadsavgifter.² För anställda var motsvarande andel 46 procent. Anställdas nyttjandegrad var alltså tre gånger högre än företagarnas.

Alltför få företagare är med i a-kassan

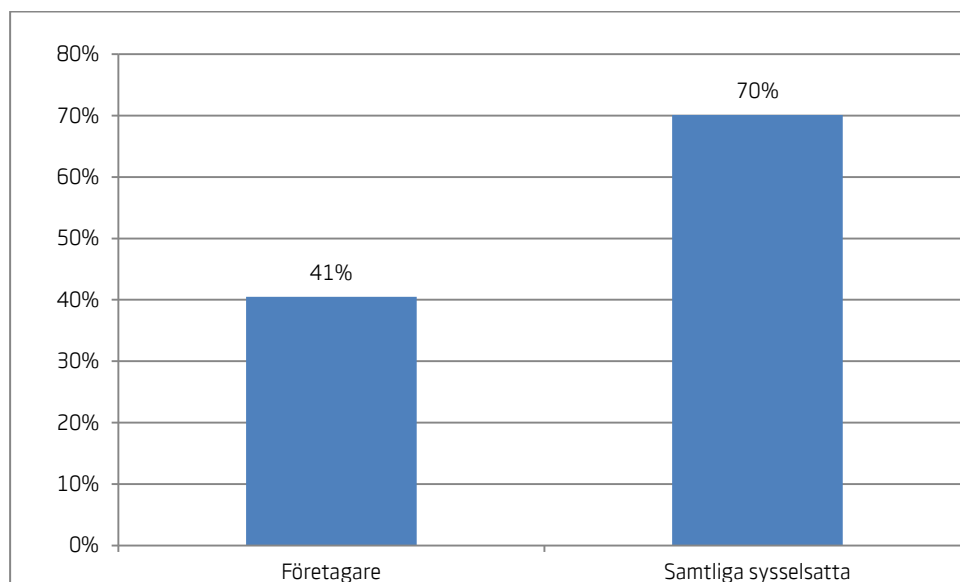
De stora skillnaderna i nyttjandegraden av arbetslöshetsförsäkringen mellan anställda och företagare förklaras inte enbart av att företagarna har svårare att använda försäkringen. En annan orsak är att många företagare avstår från att gå med i en a-kassa.

Arbetslöshetsförsäkringen i Sverige består av två delar. Alla som är arbetslösa, registrerade hos Arbetsförmedlingen och har kvalificerat sig för ersättning genom att ha arbetat tillräckligt mycket under de senaste sex månaderna har rätt till grundbeloppet som uppgår till maximalt 365 kronor per dag. De som dessutom är medlemmar i a-kassan kan få ersättning med 80 procent av sin lön upp till 910 kronor per dag.

Det finns ingen officiell statistik över hur många företagare som är medlemmar i en a-kassa. De a-kassor som vänder sig till företagare är Småföretagarnas och Svensk Handels Arbetslöshetskassa. I mars 2018 hade dessa 113 000 respektive 12 000 medlemmar enligt Inspektionen för Arbetslöshetsförsäkringen (IAF).³ Många företagare är med i andra a-kassor, till exempel Akademikernas eller Unionens. Idag finns det cirka 420 000 företagare under 65 år⁴ så det mesta talar för att många företagare väljer att avstå från att gå med i en a-kassa.

För att få en bättre uppfattning om hur många företagare som är medlemmar i en a-kassa har Swedbank låtit intervju 1 000 företagare.⁵ Av dessa uppgav 41 procent att de är medlemmar i en a-kassa. Det är en betydligt lägre andel än bland anställda. Enligt SCB fanns det 5 160 000 personer mellan 16 och 64 år i arbetskraften i mars 2018. Enligt IAF fanns det vid samma tidpunkt 3 619 000 medlemmar i a-kassorna.

Figur 1 Andel medlemmar i a-kassan bland företagare och totalt i arbetskraften mellan 16 och 64 år

Källa: Swedbank, SCB och IAF

Observera att andelarna för företagare och samtliga sysselsatta inte är direkt jämförbara. Bland de undersökta företagarna ingår även personer som fyllt 65 år och dessa kan inte få ersättning från

² Arbetsmarknadsavgifterna betalas in som en del av företagarnas egen- respektive arbetsgivaravgifter.

³ <http://www.iaf.se/Statistik/Statistikdatabasen/>

⁴ Personer som fyllt 65 år får ingen ersättning från arbetslöshetsförsäkringen.

⁵ Undersökningen gjordes av Sifo i mars 2018, 1 001 företagare deltog i undersökningen.

arbetslöshetsförsäkringen. Totalt finns det cirka 495 000 företagare i Sverige varav 75 000 är över 64 år och kan därför inte få ersättning av a-kassan. Om vi räknar bort dessa kan andelen företagare som är med i a-kassan uppskattas till cirka 48 procent.⁶ Det innebär ändå att över hälften eller nära 220 000 företagare valt att stå utanför a-kassan.

Vi har redogjort för att företagare har svårare än anställda att använda arbetslöshetsförsäkringen. Till exempel att företagare inte kan vara deltidsarbetslösa och att de måste upphöra med all verksamhet för att få ersättning. Det är därför inte helt förvånande att så många valt att inte gå med i en a-kassa. Samtidigt kan detta val få stora ekonomiska konsekvenser. Det är stor skillnad att leva på 365 kronor och upp till 910 kronor om dagen. Det extra skyddet kostar heller inte så mycket. Arbetslöshetsförsäkringen finansieras till cirka 70 procent via arbetsgivar-/egenavgifter. Denna kostnad har alltså företagarna oavsett om de är med i en a-kassa eller inte. Avgiften till a-kassorna står alltså för endast cirka 30 procent av de utbetalda beloppen. Men avstår individerna från att betala den frivilliga delen får de ingen ersättning ifrån den inkomstrelaterade delen av arbetslöshetsförsäkringen. Därför är det oftast en bra trygghetsinvestering att betala de 100-150 kronor per månad som det kostar att vara medlem i en a-kassa.

Inkomstförsäkringar kan vara en dålig affär

Även de företagare som är med i en a-kassa kan uppleva att tryggheten vid arbetslöshet är alltför låg. Orsaken är att det finns ett tak för hur hög ersättningen kan bli. En del väljer därför att teckna en inkomstförsäkring.

Ersättningen från a-kassan ska ge 80 procent av den tidigare inkomsten upp till ett visst tak. I år ligger taket på 910 kronor per dag under de första 100 dagarna. Beräknat på 22 arbetsdagar per månad innebär det 20 020 kronor per månad före skatt.⁷ Det betyder att personer med inkomster över 25 000 kronor i månaden inte kommer få 80 procent av sina tidigare inkomster om de blir arbetslösa. Det är i dessa situationer som inkomstförsäkringarna blir relevanta. En person med en inkomst på 40 000 kronor skulle alltså som arbetslös få cirka 20 000 kronor per månad från a-kassan. Men med en inkomstförsäkring får den arbetslöse även mellanskillnaden mellan taket i a-kasseersättningen och 80 procent av den verkliga inkomsten. I det ovan beskrivna fallet skulle den arbetslöse alltså få 12 000 extra före skatt⁸ via inkomstförsäkringen.⁹

I undersökningen frågade vi de företagare som är med i en a-kassa om de har en kompletterande inkomstförsäkring. Det finns huvudsakligen två vägar att teckna den här typen av försäkringar. En del företagare är med i en fackförening där inkomstförsäkringen ingår som en del i medlemskapet. Andra har tecknat en separat försäkring som de betalar löpande premier för.

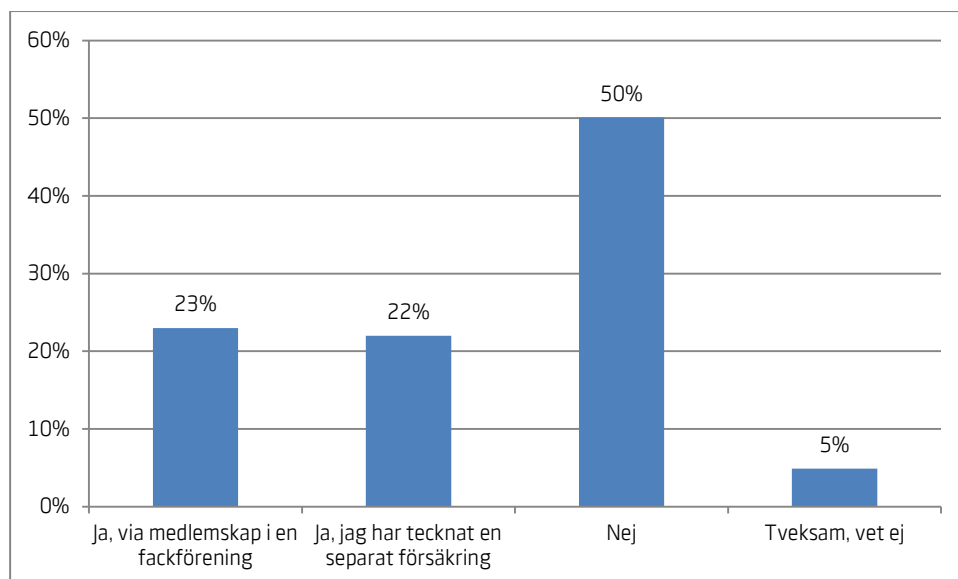
⁶ Om vi utgår ifrån att svaren i undersökningen är representativa för Sveriges 495 000 företagare innebär det att cirka 200 000 företagare är med i en a-kassa. Denna summa ska jämföras med antalet företagare under 65 år (420 000). $200\,000/420\,000=0,48$

⁷ Efter de första 100 dagarna och fram till dag 200 är den maximala ersättningen 760 kronor per dag.

⁸ I realiteten är utdelningen från försäkringen skattefri, men utbetalningen ska motsvara vad ersättningstagaren hade fått om ersättningen hade beskattats.

⁹ 80 procent av 40 000 kronor är 32 000 kronor.

Figur 2 Har du en kompletterande inkomstförsäkring vid arbetslöshet.
(Frågan ställd till de företagare som är med i en a-kassa)

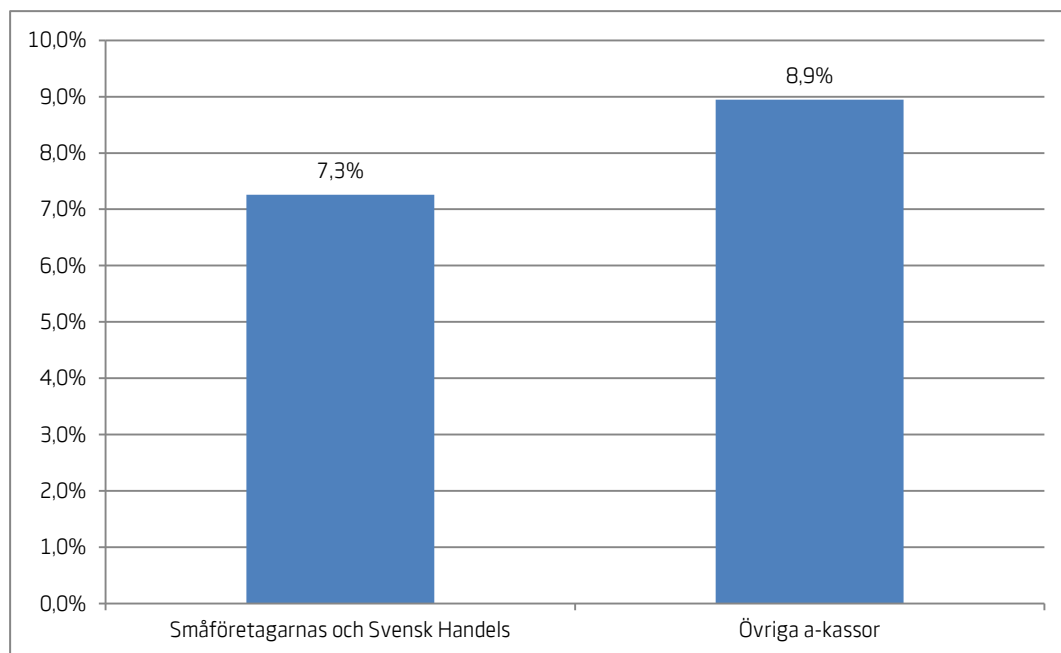
Källa: Swedbank

Sammantaget har alltså 45 procent av de företagare som är medlemmar i en a-kassa dessutom en kompletterande inkomstförsäkring. Cirka hälften av dessa har försäkringen via sitt medlemskap i en fackförening och den andra hälften har tecknat försäkringarna separat. Givet att vi beräknat att cirka 200 000 företagare är med i en a-kassa innebär det att uppskattningsvis runt 90 000 företagare har en inkomstförsäkring. Frågan är om det är värt för företagare att skaffa denna typ av försäkring eller om det finns bättre alternativ.

Det första steget i att analysera om företagarna har någon nytta av inkomstförsäkringar är att studera hur stor andel av företagarmedlemmarna i a-kassan som verkligen får ut någon ersättning från kassorna. Om inte a-kassan betalar ut någon ersättning blir det heller inga utbetalningar från inkomstförsäkringen. Det finns inga exakta uppgifter över hur vanligt det är att företagarmedlemmar i a-kassorna får utbetalningar. Däremot har IAF statistik över andelen ersättningstagare inom respektive a-kassa. Företagare kan teoretiskt vara med i olika a-kassor. Men det finns två a-kassor som domineras av företagare, Svensk Handels och Småföretagarnas. Inom övriga a-kassor utgör företagarna en minoritet. En jämförelse av andelen ersättningstagare i dessa kassor med övriga a-kassor ger därmed en bild av om det finns skillnader mellan anställda och företagare i sannolikheten att få ersättning från a-kassan.

Andelen a-kassemedlemmar som får ersättning varierar med konjunkturen. Under lågkonjunktur ökar andelen ersättningstagare. Det finns också en möjlighet att konjunkturens påverkan varierar mellan anställda och företagare. Anställda sägs oftast upp när lönsamheten blir för låg medan företagare kan välja att sänka sina egna löner. Vi har därför räknat fram den genomsnittliga andelen ersättningstagare bland a-kassemedlemmarna under perioden 2008-2016.

Figur 3 Genomsnittlig andel ersättningstagare bland medlemmar i a-kassor 2008-2016

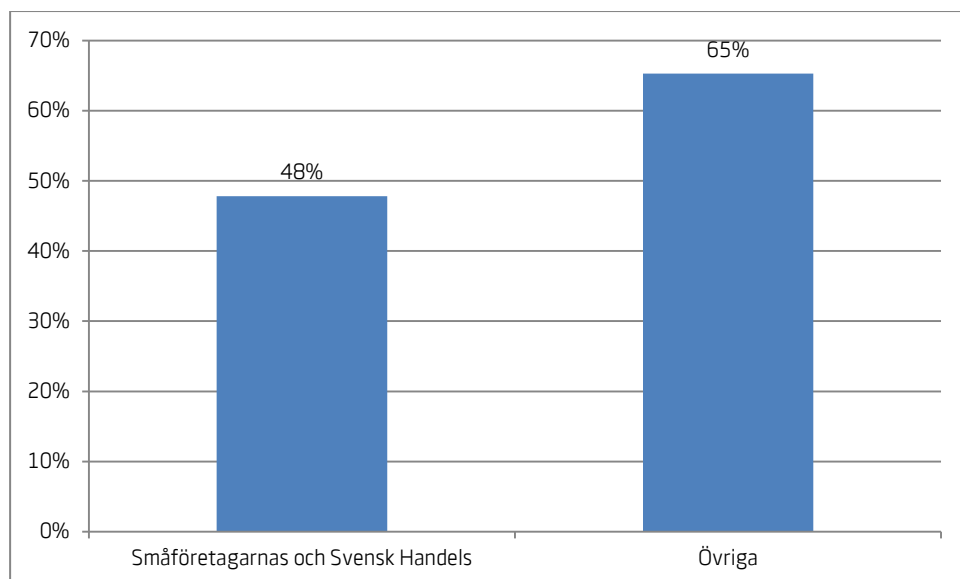
Källa: Beräkningar baserade på uppgifter i IAF:s databaser.

Som framgår av diagrammet får drygt sju procent av medlemmarna i Småföretagarnas och Svensk Handels a-kassor ersättning från kassan under ett år, medan motsvarande andel är knappt nio procent i övriga kassor. Sannolikheten för att företagare får ersättning från a-kassan förefaller alltså att vara lägre än för anställda. Detta har som vi tidigare pekat på flera orsaker. En är att företagare har större möjligheter att välja att sänka sin lön istället för att bli arbetslös och en annan kan vara att det är svårare för företagare att verkligen bevisa att de är arbetslösa och inte har någon verksamhet kvar.

En förutsättning för att ha nytta av en inkomstförsäkring är alltså att den arbetslöse företagaren får ersättning från a-kassan. Men det krävs också att den fastställda inkomsten överstiger inkomttaket i a-kassan eftersom försäkringen täcker mellanskillnaden mellan ersättningen från a-kassan och 80 procent av inkomsten. Vi har därför specialbeställt statistik från IAF över hur många av ersättningstagarna i de olika arbetslöshetskassorna som har en fastställd inkomst som överstiger 25 000 kronor per månad.¹⁰ I detta sammanhang studerar vi endast de som arbetar heltid. De flesta som deltidsarbetar når inte upp till taket i a-kassan och är därför inte intresserade av en inkomstförsäkring.

¹⁰ Det är som tidigare beskrivits förs vid inkomster vid denna nivå som inkomstförsäkringen ger någon utdelning.

Figur 4 Andel ersättningstagare (tidigare heltidsarbetande) som inte får 80 procent av sin fastställda inkomst från a-kassan. (D.v.s. med en inkomst över taket)

Källa: Uppgifter från IAF

Som framgår av diagrammet skulle majoriteten av de tidigare heltidsarbetande företagarna som nu får ersättning av a-kassan inte ha någon nytta av en inkomstförsäkring. Medan 65 procent av medlemmarna i övriga kassor når upp till taket i a-kassan är motsvarande andel i Småföretagarnas och Svensk Handels a-kassor endast 48 procent.

Vägs sannolikheten för att få ersättning från a-kassan och att den fastställda inkomsten överstiger taket för a-kassan in, innebär det att cirka 3,5 procent¹¹ av medlemmarna i Småföretagarnas och Svensk Handels a-kassor skulle ha användning för en inkomstförsäkring under ett år. Motsvarande andel inom övriga a-kassor är 5,8¹² procent.

Den främsta orsaken till skillnaden ligger alltså i att en så pass låg andel av företagarnas fastställda inkomster ligger över taket i a-kassan. Det beror till viss del på att företagare i genomsnitt har lägre inkomster än anställda.¹³ Men en lika viktig orsak är sannolikt att företagare kan påverka sin egen lön. En anställd i ett företag med vikande lönsamhet har sällan möjligheten att gå med på lönesänkningar för att behålla sitt jobb. Företagare kan däremot välja att hålla ned sitt löneuttag för att rädda verksamheten. Detta kan vara ett mer attraktivt alternativ än att förlora jobbet helt.

I teorin skulle en inkomstförsäkring även kunna ha stor betydelse när intäkterna sjunker successivt. En företagare skulle till exempel kunna förutse att lönsamheten aldrig kommer bli lika bra igen utan löneutrymmet kommer att fortsätta minska kontinuerligt. I detta fall skulle det kunna vara ett intressant alternativ att lägga ned företaget och söka andra jobb. Med hjälp av inkomstförsäkringen skulle inkomstbortfallet inte bli alltför stort och all energi skulle kunna läggas på jobbsökandet.

Problemet med detta är att om en företagare som fortfarande kan få försörjning från sitt företagande lägger ned detta, räknas det som frivillig arbetslöshet och ger därför en avstängningsperiod ifrån a-kassan.¹⁴ I dessa fall gäller alltså samma regler som för anställda som säger upp sig från sina anställningar

¹¹ $0,073 * 0,478 = 0,035$

¹² $0,089 * 0,653 = 0,058$

¹³ Se exempelvis <https://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Artiklar/Foretagare-tjanar-mindre-och-arbetar-langre-an-anstallda/>

¹⁴ Annika Skaaret vid Unionens a-kassa uppger att a-kassan gör en bedömning om företagaren skulle klara sig på intäkterna från företaget när de ska besluta om a-kasseersättning ska inledas med en karenperiod.

frivilligt, vilket innebär att arbetslösheten inleds med en karenperiod på 45 dagar. Alla ersättningsperioder inleds dessutom med 7 karensdagar. Därmed blir den totala perioden utan ersättning vid frivillig arbetslöshet 52 dagar (drygt 10 veckor).

Det innebär att företagaren måste klara sig i cirka 2,5 månad utan någon ersättning alls från varken a-kassan eller inkomstförsäkringen om hen avvecklar sitt företag när det fortfarande finns löneutrymme kvar för företagaren i verksamheten.

Ersättningen från inkomstförsäkringen påverkas också av en eventuell avstängning (karens) från a-kassan. Villkoren skiljer sig mellan olika inkomstförsäkringar. I fackförbundet Unionen, där inkomstförsäkringen ingår i medlemskapet, påverkas inte ersättningen av en eventuell avstängningsperiod från a-kassan. Däremot börjar inte ersättningen betalas ut förrän avstängningen är avslutad.¹⁵ Småföretagarnas a-kassa erbjuder tillsammans med Försäkring direkt också en inkomstförsäkring. För denna gäller att ersättningen från inkomstförsäkringen minskas med antalet avstängningsdagar. Det innebär alltså att om inkomstförsäkringen avser 100 dagar kommer inkomstförsäkringen endast att betalas ut under 55 dagar.¹⁶ I den inkomstförsäkring som försäkringsbolaget Accept erbjuder, betalas inte någon ersättning ut om försäkringstagaren varit avstängd från a-kassan.¹⁷

Givet svårigheterna för företagare att få valuta för inkomstförsäkringen är det bra att undersöka olika alternativ för att öka tryggheten vid arbetslöshet.

Till skillnad från till exempel en hemförsäkring som potentiellt ska täcka värden som för de flesta är närmast omöjliga att spara ihop till, kan tryggheten i inkomstförsäkringen sparas ihop. Om vi utgår ifrån en försäkring som gäller under de första 100 dagarna och försäkrar inkomster upp till 40 000 kronor blir den maximala utdelningen vid arbetslöshet knappt cirka 39 000 kronor.¹⁸

Företagaren kan välja att antingen spara som privatperson med skattade medel eller att spara i företaget. För att det ska vara värt att teckna en inkomstförsäkring som täcker upp inkomstbortfall upp till 40 000 kronor i månaden bör företagaren ta ut en bruttolön som uppgår till minst denna nivå. För personer med inkomster på denna nivå bör det inte vara omöjligt att spara 1 000 kronor i månaden. Med ett antagande om att sparandet placeras på ett ISK-konto med en real avkastning på 4 procent kan de 39 000 kronor, vilket motsvarar den maximala ersättningen från inkomstförsäkringen i vårt exempel, sparas ihop på tre år. Ett annat alternativ är att se till att ha sparat ihop denna summa innan företaget startas.

En fördel med en egen buffert är givetvis att dessa medel kan användas på andra sätt om företagaren aldrig blir arbetslös. En annan är att sparkapitalet kan användas vid tillfälliga nedgångar. Regelverket i arbetslöshetsförsäkringen tillåter, som tidigare nämnts, inte att företagare är deltidsarbetslösa. Därmed kan heller inte inkomstförsäkringen användas i dessa fall. Men har företagaren ett eget sparande kan detta kapital användas för att övervintra tillfälliga konjunkturedgångar.

Sammanfattande slutsatser

För att fler ska våga pröva sina affärsidéer och våga ta steget till företagande krävs att konsekvenserna av ett misslyckande inte är alltför allvarliga. Tidigare undersökningar har visat att många företagare inte litar på att den ersättning de skulle få vid arbetslöshet är tillräcklig.

En orsak till det är att många företagare inte blivit medlemmar i en a-kassa. I den intervjuundersökning som Swedbank och sparbankerna genomfört, uppger endast 41 procent att de är med i en a-kassa. Den låga anslutningsgraden kan till en del förklaras av att många företagare fyllt 65 år och de kan därför inte få

¹⁵ Unionen (2018). *Unionens medlemsförsäkring. Allmänna försäkringsvillkor*

¹⁶ Försäkring direkt och SMÅA (2016) *För- och efterköpsinformation 2016. Tilläggsförsäkring för medlemmar i SMÅA.*

¹⁷ Accept (2018) *Privat inkomstförsäkring för företagare*

¹⁸ Vid en fastställd inkomst på 40 000 eller över skulle inkomstförsäkringen ge cirka 7 800 kronor netto per månad i fem månader.

utbetalningar från arbetslöshetsförsäkringen. Men även om vi räknar bort denna grupp tyder svaren på att över hälften eller nära 220 000 företagare står utanför a-kassorna.

Företagare har visserligen svårare att få del av arbetslöshetsförsäkringen än anställda. De kan inte vara deltidsarbetslösa och ofta har de sänkt sina egna löner åren innan arbetslösheten vilket sänker ersättningen. Men det är ändå oftast ett bra val att gå med i en a-kassa. De som står utanför a-kassorna kan få som mest 365 kronor per dag i ersättning medan de som är med i en a-kassa kan få upp till 910 kronor per dag. Dessutom finansieras mer än två tredjedelar av arbetslöshetsförsäkringen via arbetsgivar-/egenavgifter. Det betyder att företagarna till stor del betalar för den högre ersättningsnivån oavsett om de är med i en a-kassa eller inte. Därför är det oftast en bra trygghetsinvestering att betala de 100-150 kronor per månad som medlemskapet i en a-kassa kostar.

Av de företagare som är med i en a-kassa har 45 procent dessutom en inkomstförsäkring som ger ersättning även för inkomster över taket i a-kassan. Antingen har de tecknat dessa försäkringar separat eller fått dem som del i ett medlemskap i en fackförening. Vår analys visar att inkomstförsäkringar oftast inte fungerar lika bra för företagare som för anställda. Företagare väljer ofta att sänka sin egen lön när företagets lönsamhet försämras. Det innebär att de mer sällan blir arbetslösa och att deras fastställda lön vid arbetslöshet blir låg.

Ett ytterligare problem är reglerna för avstängning från a-kassan. En företagare som ser att förutsättningarna för verksamheten försämras kontinuerligt riskerar avstängning från a-kassan om hen lägger ned företaget när det fortfarande går att försörja sig genom det. I vissa inkomstförsäkringar leder en avstängningsperiod till att ersättningen från inkomstförsäkringen minskar eller försvinner.

Ett alternativ är därför att försöka spara till den trygghet som inkomstförsäkringen ger. En inkomstförsäkring som ger 80 procent av lönen upp till 40 000 kronor i sex månader ger en ersättning på maximalt 39 000 kronor efter skatt. För att företagaren ska få denna ersättning behöver hen ha ett löneuttag på 40 000 kronor per månad. Med löneinkomster i den storleksklassen bör det vara möjligt att spara 1 000 kronor i månaden. Med ett antagande om att sparandet placeras på ett ISK-konto med en real avkastning på 4 procent kan de 39 000 kronor, sparas ihop på tre år. Dessa sparade medel kan, till skillnad från ersättningen från en inkomstförsäkring, även användas vid tillfälliga nedgångar i verksamheten.

Swedbanks och sparbankernas råd till företagare om a-kassa

- Gå med i en a-kassa. Försäkringen finansieras huvudsakligen via skattsedel. De 100 till 150 kronor i månaden som medlemskapet kostar utgör skillnaden mellan att som arbetslös leva på 365 kronor eller upp till 910 kronor per dag.
- Se över möjligheterna att spara ihop det belopp som en extra inkomstförsäkring skulle ge. Företagare har svårare än anställda att få användning för inkomstförsäkringen.
- Om du ändå väljer att teckna en extra inkomstförsäkring måste villkoren för försäkringen studeras. Vad gäller vid avstängning? Hur många månader gäller försäkringen? Hur länge måste jag betala försäkringen innan arbetslösheten inträffar? Kan jag få försäkringen som en del av ett fackligt medlemskap som även kan ge andra fördelar?